

OPINIONSFALLET FÖR EU BROMSAR UPP

SÖREN HOLMBERG

När ett ledande amerikanskt opinionsmätningföretag våren 2013 publicerar resultat om opinionsstödet för EU döps rapporten till: ”*The New Sick Man of Europe: the European Union*” (Andrew Kohut, Pew Research Center 2013). De flesta kurvor pekar nedåt i de åtta länder som ingår i studien, mest tydligt i Frankrike. Ett avsnitt har rubriken ”*France in Free Fall*”. Rapportens huvudslutsats är mycket alarmistisk och kanske också mycket amerikansk. Den är värd att citeras:

”The European Union is the new sick man of Europe. The effort over the past half century to create a more united Europe is now the principle casualty of the euro crises. The European project stands in disrepute across much of Europe.”

Drastisk läsning, men inte särskilt omdömesgillt med sitt onyanserade språk. EU som sjukt, som förolyckat och som vanhedrat över större delen av Europa känns klart överdrivet. Men det är klart att Tsar Nikolaj I av Ryssland, som brukar tillskrivas upphovskapet till uttrycket Europas sjuke man, fick ju rätt till slut även om det tog upp emot sju årtionden innan hans sjuke man gick hädan. Nikolaj I skall ha sjukförklarat det Osmanska riket 1853 strax innan Krimkriget. Dock tog det många år och flera krig innan det Osmanska imperiet slutligen gick under efter första världskriget. Så om EU är borta om sjuttio år kan det visa sig att Pew Research Center var profetiska och inte onödigt dramatiserande (Kohut 2013).

Men innan dess kan vi syna Pews slutsatser genom att se på resultat från några andra opinionsmätningar. Viktigast och mest omfattande är Eurobarometerens studier som omfattar inte bara EU:s alla medlemsländer utan också ett antal länder som eventuellt vill bli medlemmar. Därtill kan läggas SOM-institutets undersökningar i Sverige som bidrar med ett material som möjliggör både fördjupning och breddning.

Ett uppbromsat fall

Eurobarometerens mest användbara indikator på opinionsstödet för EU är en enkel fråga om människor har en positiv, neutral eller negativ bild av unionen. Intervjufrågan är relativt ny men har nu funnits med i studierna sedan 2006. Genomsnittsandelen inom hela EU med en positiv bild håller sig mellan 45-52 procent åren innan greklands krisen 2010. Hösten 2009, strax innan den grekiska tragedin drabbar EU, uppmäts en andel på 48 procent för den positiva bilden.

Sedan under våren 2010 när krisen slår till i Grekland minskar andelen med en positiv syn till 42 procent för att därefter ytterligare gå ned till 31 procent hösten 2011 och till 30 procent våren 2013 (när Pew mäter samtidigt i mars). Sett till hela EU minskar alltså opinionsstödet för unionen med 18 procentenheter från hösten 2009 till våren 2013 – från 48 procent till 30 procent (Eurobarometer 80, hösten 2013). En stor nedgång, men knappast så drastisk att hela EU-projektet behöver sjukförklaras. Speciellt inte som fallet i opinionsstödet för unionen inte inträffar med samma kraft över hela EU. Det är främst i det krisdrabbade södra Europa som EU tappar stöd. I norra och östra Europa är nedgången i opinionsstödet för unionen mycket mindre.

Pew:s alarmism våren 2013 hade dessutom kanske modererats en aning om de kunnat förutse att EU-opinionens fall var på väg att bromsas upp. Eurobarometerns mätning hösten 2013 visar på en liten svag uppgång för stödet för unionen. Snittandelen med en positiv syn på EU ökar från 30 procent hösten 2012/våren 2013 till 31 procent hösten 2013; en liten uppgång, men dock en uppgång. Om det är fråga om ett trendbrott eller en mer tillfällig opinionsförstärkning återstår naturligtvis att se. Men om den ekonomiska utvecklingen i Europa är en viktig faktor bakom hur opinionsstödet för EU förändras – och det tror vi ekonomin är – finns tecken på att det inte behöver vara en tillfällig opinionsförstärkning. Vad som skulle kunna tala för att det inte är fråga om en mer eller mindre slumpmässig uppgång är att det finns signaler om att ekonomin i Europa inte fortsätter att försämrans; snarare finns tecken på vissa förbättringar. Och en förbättrad europeisk ekonomi är bra för EU och stärker unionens opinionsstöd.

Det är instruktivt att se på hur opinionsstödet för EU förändras i olika länder under intryck av skuldkrisen/greklandskrisen. Det är uppenbart att graden av ekonomiska problem har ett samband med hur folkopinionen påverkas. Om vi först jämför opinionsläget hösten 2009 med läget hösten 2013 visar det sig att andelen människor med en positiv EU-bild minskar allra mest i Grekland (-40 procentenheter), på Cypern (-34), i Italien (-32), i Portugal (-31) och i Spanien (-28). Minst går EU-stödet ned i Lettland (en ökning med +1 procentenhet), i Storbritannien (-4), i Ungern (-4) och på Malta (-5). I de nordiska länderna och i Tyskland minskar också opinionsstödet mindre än i genomsnitt i EU – i Sverige -10 procentenheter, i Finland -12, i Danmark -13 och i Tyskland -13. Skuldkrisen/eurokrisen har sänkt opinionsstödet för EU i alla medlemsländer utom i Lettland, men mest har stödet sjunkit i södra Europa där den ekonomiska krisen drabbat hårdast.

Om vi ser på den allra senaste utvecklingen när raset för EU-stödet har börjat bromsas upp mellan 2012 och 2013 märks det tydligast i norra Europa och i delar av Centraleuropa. Andelen med en positiv syn på EU har ökat med +5 procentenheter i Storbritannien och i Belgien, med +4 enheter på Irland, med +3 enheter i Tyskland och i Sverige och med +1 en enhet i Finland. På ett motsvarande sätt har EU-stödet ökat med mellan +3 till +6 procentenheter i Tjeckien, Slovakien, Polen

och Ungern. Bland de länder där opinionsstödet för EU tvärtom fortsätter att försvagas märks flera medelhavsländer – Cypern (-8 procentenheter), Italien (-8), Frankrike (-6) och Grekland (-2). Men två andra medelhavsländer uppvisar inte en fortsatt opinionsnedgång för EU. Det är Spanien (+3) och Portugal (+3). Med undantag för den Iberiska halvön fortsätter alltså EU att tappa stöd där ekonomin är problematisk i södra Europa medan EU-stödet svagt börjat vända uppåt igen i Nord- och Centraleuropa där ekonomin relativt sett är något mindre problematisk.

Effekten av de senaste årens ekonomiska kris inom EU har blivit att opinionsstödet för unionen numera är starkast bland medborgare i länder i Central- och Östeuropa, inte bland medborgare i de ursprungliga EU-länderna eller i Västeuropa. I Eurobarometerens studie hösten 2013 är andelen med en positiv bild av unionen som störst i Bulgarien (49 procent), Polen (45) och Rumänien (43). Svagast stöd har EU i Grekland (16 procent), på Cypern (17), i Portugal (22) och i Storbritannien (22). Medborgare i EU:s grundarländer ligger inte i botten på stödlistan, men heller inte i toppen. Andelen med en positiv EU-bild hösten 2013 är 40 procent i Luxemburg, 37 i Belgien, 34 i Tyskland, 31 i Holland och Frankrike samt 26 i Italien. Sveriges resultat hösten 2013 är 31 procent med en positiv EU-syn, samma andel som genomsnittet för hela EU. Sverige är numera sedan flera år landet lagom i mitten när det gäller opinionsstödet för EU. Vi får gå tillbaka ända till 2006 för att hitta Sverige bland de allra mest EU-kritiska länderna.

Uppbromsning även i Sverige

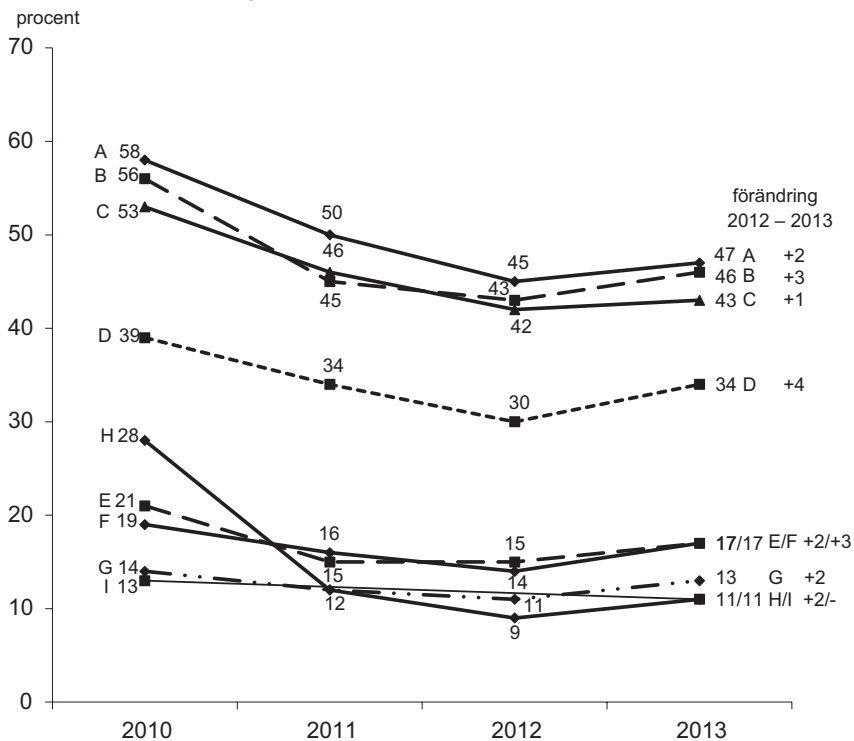
Eurobarometerens mätning hösten 2013 indikerar att fallet nedåt för EU-opinionen i Sverige stoppat upp. Andelen svenskar med en positiv bild av unionen är något större hösten 2013 än hösten 2012 (+ 3 procentenheter). SOM-institutets undersökningar visar exakt samma sak. Fallet för EU-opinionen har bromsat upp i Sverige.

SOM-studierna omfattar mätningar av EU-opinionen via flera olika indikatorer – allt ifrån frågor om det svenska medlemskapet och ett eventuellt utträde till frågor om euron, ett tänkbart Europas förenta stater, förtroendet för EU-kommissionen och EU-parlamentet, den allmänna attityden till unionen och demokratin inom EU. I samtliga fall har stödet för EU vänt upp något mellan 2012 och 2013. Uppgången är begränsad, mellan +1 till +4 för de olika mätningarna, men alltså helt entydig (se figur 1). Vinden blåser åt samma håll över hela fältet.¹

Denna samstämmighet är i och för sig inte överraskande, men mätmassigt tillfredställande. Det ökar tilltron till resultaten. Parallelliteten i förändringarna är inte förvånande eftersom vi vet att de olika EU-åsikterna hänger nära samman med varandra. De är alla strukturerade utefter en och samma EU-dimension som gäller graden av integration och överstatlighet inom unionen. Enkelt uttryckt går dimensionen från inget EU, över lite EU i mellanstatlig utformning till mycket EU i form av en federal stat (Oscarsson och Holmberg 2010, Ekman och Linde 2010, Vernersdotter 2013). SOM-institutets enkätfråga om en positiv eller negativ

inställning till Europeiska unionen är en enkel men mycket användbar enskild indikator på människors positionering på EU-dimensionen. Dess åsiktssamband med övriga EU-frågor i SOM-studien 2013 mätt som korrelationskoefficienter mellan -1.0 till $+1.0$ visar på korrelationer mellan $+0.72$ och $+0.41$; med andra ord hänger frågorna åsiktsmässigt fortfarande mycket starkt samman.²

Figur 1 *Opinionsstödet för EU bland svenska folket – nio olika mätserier 2010-2013 (procent)*

Kommentar:

A: % mycket/ganska dåligt förslag att "Sverige för utträda ur EU."

B: % mycket/ganska nöjd "med det sätt på vilket demokratin fungerar i EU."

C: % i huvudsak för "det svenska medlemskapet i EU."

D: % allmänt mycket/ganska positiv till EU.

E: % mycket/ganska stort förtroende för EU-kommissionen.

F: % mycket/ganska stort förtroende för EU-parlamentet.

G: % mycket/ganska bra förslag att "Sverige bör verka för att EU utvecklas till ett Europas förenta stater."

H: % mycket/ganska bra förslag att "Sverige bör införa euro som valuta."

I: % mycket/ganska bra förslag att "Turkiet bör ges medlemskap i EU."

Procentfördelningarna är beräknade på dem som svarat på respektive fråga.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010-2013. Frågan om Turkiets EU-medlemskap ingick inte i SOM-undersökningarna 2011 och 2012.

Opinionsutvecklingen när det gäller frågan om det svenska medlemskapet och införandet av euron som valuta redovisas separat och mer detaljerat i figur 2 respektive 3. Här kan vi följa ett längre opinionsförlopp – när det gäller medlemsåsikterna ända tillbaka till 1991. Stödet för det svenska EU-medlemskapet toppar 2010 (53 procent för) för att sedan falla tillbaka under intryck av greklandskrisen – först till 46 procent 2011 och därefter till 42 procent 2012. Men så vänder det lite 2013. Andelen för medlemskapet går upp igen till 43 procent. Dock, samtidigt ökar också andelen som är emot medlemskapet – från 25 procent 2012 till 27 procent 2013. Det som minskar mellan 2012 och 2013 är andelen utan åsikt, från 33 till 30 procent.

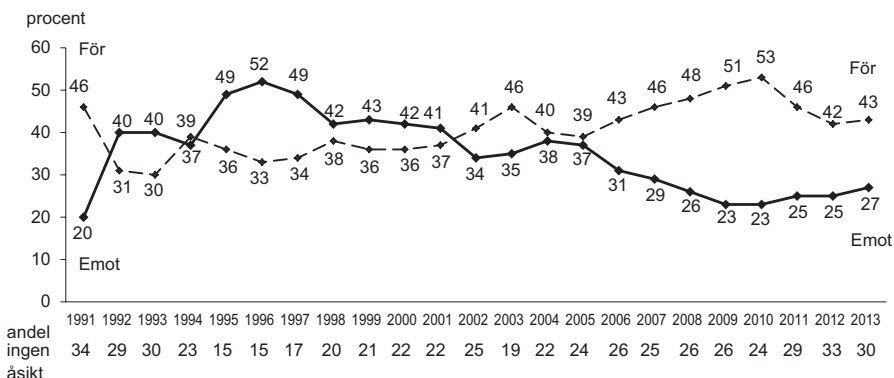
De positiva euro-åsikterna toppar 2009 (41 procent för att införa euro), men börjar falla redan 2010 ned till 28 procent. Åren därpå fortsatte euro-entusiasmen att falna - först till 12 procent 2011 och därefter till 9 procent 2012. Den EU-opinion i Sverige som påverkas tydligast av greklandskrisen är stödet för euron – ett fall på hela 32 procentenheter mellan 2009 och 2012. Men 2013 planar även den positiva euro-opinionens fall ut och stödet för euron börjar ånyo förstärkas något lite, från 9 procent 2012 till 11 procent 2013. Det är möjligt att vi skall betrakta ett euro-stöd på 9-10 procent som ett slags golv, euro-anhängarnas kärna. Lägre kan inte opinionen komma.³ Om Europas ekonomi och euron som valuta fortsätter att återhämta sig kan vi i så fall förvänta oss att euro-opinionen fortsätter att studsas uppåt från golvet.

Opinionsvindar under ytan

Opinionsmönster kan vara mycket seglivade. Spår av en gång grävda skyttegravar kan iakttas länge. Det gäller mycket tydligt för de sociala och politiska åsiktsskillnader om EU som knäslattes vid tiden för folkomröstningen 1994 (Gilljam och Holmberg 1996). Tjugo år har gått men gamla stridslinjer känns fortfarande igen. Långsiktigt har EU-opinionen blivit klart mindre negativ i alla grupper men de gamla åsiktsmönstren är alltför iakttagbara.

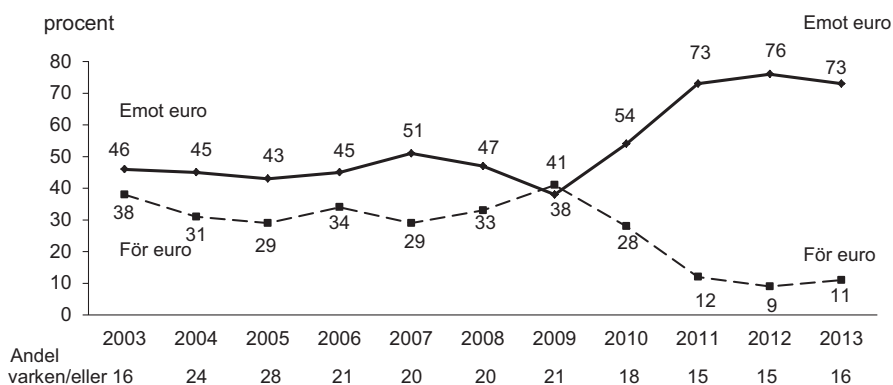
Redovisningen i tabell 1 demonstrerar mycket klart att en positiv inställning till EU – precis som 1994 – är starkast bland män, bland högutbildade, bland högre tjänstemän och i storstäderna. De socio-demografiska mönstren bland dem som uppskattar EU minst är också lätt igenkännliga från 1994. Svagast opinionsstöd för unionen återfinns 2013 bland kvinnor, bland lägre utbildade, bland arbetare och jordbrukare och bland landsbygdsbor.

Dock, i ett viktigt hänseende skiljer sig dagens EU-opinion från gårdagens. Yngre svenskar är inte längre, som i folkomröstningen 1994, mer kritiska till EU än äldre svenskar. Mönstret är sedan några år tillbaka det omvända. Som framgår av resultaten i tabell 1 är yngre personer (16-29 år) sedan mätningen 2010 mer positiva till EU än andra åldersgrupper. I SOM-undersökningen 2013 svarar 43 procent av de unga att de har en allmänt positiv inställning till EU. Motsvarande andelar är 28 procent för 50-64-åringar och 31 procent för 65-plussare. Även om EU-entusiasmen minskat i Sverige jämfört med 2010, har den gått ned minst bland de unga.

Figur 2 För eller mot det svenska medlemskapet i EU (procent)

Kommentar: Enkätfrågan lyder: "Vilken är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?" med svarsalternativen: "I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU; I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU; Har ingen bestämd åsikt i frågan." Procenten har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1991-2013.

Figur 3 Euro-opinionen i Sverige efter folkomröstningen 2003 (procent)

Kommentar: Procent har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågorna. Åren 2003-2005 var frågan "Sverige bör bli medlem i EMU?" och 2006-2013 "Sverige bör införa euro som valuta?". Svartalternativen har genomgående varit: "mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag, mycket dåligt förslag". I figuren har mycket/ganska bra förslag definierats som *för euro* medan mycket/ganska dåligt förslag klassificerats som *emot euro*.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2003-2013.

Tabell 1 Allmän inställning till EU. Andel positiva 2007-2013 (procent)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Förändring 2012-13
Samtliga	37	40	41	40	32	30	34	+4
Kvinna	31	36	37	37	31	27	32	+5
Män	43	43	45	43	34	33	36	+3
16-29	38	40	35	46	39	35	43	+8
30-49	34	40	44	44	35	33	38	+5
50-64	40	40	41	37	28	26	28	+2
65-85	35	38	41	36	29	27	31	+4
Lågutbildad	20	26	25	23	16	15	19	+4
Mellanlåg	33	35	35	37	30	26	29	+3
Mellanhög	43	44	45	45	33	32	36	+4
Högutbildad	53	54	57	56	47	43	46	+3
Landsbygd	29	29	34	29	22	21	23	+2
Tätort	33	33	33	36	27	25	26	+1
Stad	36	43	44	43	34	32	37	+5
Storstad	53	51	50	49	42	39	43	+4
Arbetarhem	20	24	24	26	22	19	22	+3
Tjänstemannahem	45	50	52	49	37	37	40	+3
Högre tj-hem	61	72	71	66	58	56	57	+1
Företagare	55	57	57	57	41	36	46	+10
Jordbrukare	24	36	42	30	27	20	22	+2
Klart vänster	29	28	25	22	16	17	21	+4
Något vänster	28	35	35	34	25	25	29	+4
Varken eller	27	24	26	27	24	20	25	+5
Något höger	51	56	56	53	44	43	49	+6
Klart höger	63	70	75	62	50	49	53	+4
V	19	17	17	20	16	10	14	+4
S	28	31	32	28	21	21	26	+5
MP	33	32	29	37	30	29	37	+8
C	37	39	42	44	29	29	36	+7
FP	53	57	67	54	55	55	58	+3
KD	37	31	32	38	35	31	35	+4
M	61	67	63	58	47	44	51	+7
SD	14	21	18	18	13	12	15	+3
Inget parti	24	25	34	25	16	23	22	-1

Kommentar: Frågan lyder: "Allmänt sett, vilken är Din inställning till EU?" med svarsalternativen mycket respektive ganska positiv, varken eller och ganska respektive mycket negativ samt ingen uppfattning. Procenten är beräknad bland personer som kryssat för något av de sex svarsalternativen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007-2013.

Ideologiskt och partimässigt är åsiktsmönstren också mycket likartade idag jämfört med hur de såg ut i folkomröstningen. Exakt som 1994 har EU 2013 mest stöd bland svenskar på den ideologiska högerkanten och bland anhängare till Moderaterna och Folkpartiet. Sympatisören till FP är allra mest EU-positiva (58 procent). Mer in mot mitten eller till vänster på vänster-högerdimensionen är entusiasmen för EU klart mer begränsad. V-sympatisörer är de som uppskattar EU minst, endast 14 procent är positiva. Bland övriga Rödgröna är uppskattningen av EU något större – bland S-sympatisörer 26 procent och bland miljöpartister 37 procent.

Ett partis väljare som bryter vänster-högermonstret är Sverigedemokraternas. De uppfattar sig själva som mitten-höger på vänster-högerskalan (Oscarsson och Holmberg 2013). Men när det gäller EU är de bland de allra minst positiva. Endast 15 procent av SD:s sympatisörer 2013 har en allmänt positiv inställning till EU. Sverigedemokraternas EU-motstånd från höger är inte okänt ute i Europa. Liknande mönster återfinns i länder som Storbritannien, Österrike och Ungern (Holmberg 2011).

Mellan 2012 och 2013 förstärks stödet för EU något i svensk opinion. Inte tillbaka till nivåerna före den ekonomiska krisen, men en viss förstärkning kan noteras. Frågan är i vilka sociala och politiska grupper som denna svaga uppåtrekyl återfinns tydligast? Totalt sett ökar andelen svarande med en positiv inställning till EU från 30 till 34 procent mellan 2012 och 2014 – en ökning med 4 procentenheter. Den statistiska osäkerheten blir stor men för följande två sociala grupper kan vi urskilja klart störst tendenser till en uppgång för EU-stödet – bland unga (+8 procentenheter) och bland företagare (+10). Politiskt återfinner vi de tydligaste ökningarna i EU-stödet bland personer något till höger (+6), bland sympatisörer till Centerpartiet (+7) och till Moderaterna (+7), men också bland anhängare till Miljöpartiet (+8).

Noterbart i tabell 1 är att den svagt positiva EU-rekylen återfinns i alla sociala och politiska grupper, utom i gruppen partilösa (-1). Förstärkningen av stödet för EU – om än svagt – återfinns med andra ord över hela fältet, bland män och kvinnor, bland unga och äldre, bland arbetare och företagare, och till höger såväl som till vänster. Vindkantringen 2013 märks i alla samhällsgrupper.

Betyg på EU-medlemskapet inom olika samhällsområden

Tidigare forskning har med visst eftertryck visat att svenska folkets åsikter om EU mycket tydligt färgas av ekonomiska överväganden. Om EU bedöms som positivt bidragande till den egna och/eller Sveriges ekonomi tenderar man att bli mer uppskattande än om EU ses som ett sänke för den personliga ekonomin eller för Sveriges ekonomi (Gilljam och Holmberg 1996, Oscarsson och Holmberg 2004, Holmberg 2013). En viss egenintressebaserad opportunist utmärker svenskens förhållande till unionen. Och inget konstigt i det. EU är ju från början och i stor utsträckning fortfarande en ekonomisk sammanslutning.

Så frågan är om ekonomi spelar en roll även nu när den positiva EU-opinionen svagt vänder uppåt igen? Ett sätt att besvara en dylik fråga är att låta de många människorna själva besvara den. En mätteknik som gör just det har återfunnits i SOM-mätningarna ända sedan sent 1990-tal. Fokus är på bedömda konsekvenser för Sverige av EU-medlemskapet inom olika samhällsområden. Vi kan säga att svenska folket på olika områden får betygsätta huruvida de uppfattar medlemskapet i EU som något positivt eller negativt för Sverige.

I SOM-studien 2013 ingår elva olika områden – sju av dem mättes också år 2012. Vad som hänt resultatmässigt inom dessa sju jämförbara samhällsområden mellan 2012 och 2013 är av speciellt intresse. Vi misstänker att bland områden som konsekvensbedöms mer positivt 2013 än 2012 återfinns huvudorsakerna till det något ökande stödet för EU. Ekonomin, liksom sysselsättningen ingår bland de jämförbara områdena. Frågan är om de är med bland områdena som konsekvensbedöms mer positivt 2013 jämfört med 2012?

Utfallet för de elva samhällsområden som ingår i den senaste undersökningen 2013 redovisas i tabell 2. Resultaten har rangordnats från områden med mest positiv bedömningsbalans till områden med mest negativ balans. I tabell 3 återfinns sedan tidsserierna för de tidigare mätningarna tillbaka till 1997, inklusive den senaste studien 2013.

Tabell 2 Bedömning av om EU-medlemskapet är positivt eller negativt för Sverige inom olika samhällsområden 2013 (procent och bedömningsbalans)

Fråga: "Hur anser Du att medlemskapet i EU påverkar Sverige inom följande områden?"

	Mycket positivt	Ganska positivt	Varken eller	Ganska negativt	Mycket negativt	Ingen uppfattning	Summa procent	Bedömn. balans
Brottsbekämpningen	4	27	32	9	7	21	100	+15
Miljön	3	26	38	13	4	16	100	+12
Företagens villkor	3	20	37	9	4	27	100	+10
Möjligheten att påverka i EU	5	25	27	15	10	18	100	+5
Jämställdheten	3	13	46	13	4	21	100	-1
Sysselsättningen	2	17	41	16	7	17	100	-4
Ekonomin	3	22	28	23	10	14	100	-8
Den sociala tryggheten	1	13	45	17	7	17	100	-10
Jordbruket	2	21	26	22	12	17	100	-11
Den personliga integriteten på nätet	1	7	40	14	9	29	100	-15
Invandringen	1	10	37	19	14	19	100	-22

Kommentar: Bedömningsbalansen visar andelen positiva bedömningar minus andelen negativa bedömningar. Antalet svarspersoner är cirka 1500.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Tabell 3 Bedömning av EU-medlemskapets konsekvenser inom olika områden 1997-2013 (bedömningsbalans)

Fråga 1997-2011: "Vad anser Du att medlemskapet i EU hittills inneburit för Sverige inom följande områden?"
Fråga 2012-2013: "Hur anser Du att medlemskapet i EU påverkar Sverige inom följande områden?"

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Högre utbildning/forskning	-	+23	+21	+22	+19	+16	-	-	+17	+18	+16	+22	-	+27	-	+28	-
Brottsbekämpningen	-35	-22	-23	-20	-14	-5	-13	-	-8	-2	-	+2	+16	+16	-	+22	+15
Miljön	-14	-11	-10	-8	-6	-5	+2	-	+1	+3	+14	+15	+14	+14	+7	+6	+12
Företagens villkor*	+32	+20	+17	+26	+9	+13	+13	-	+6	+12	-	+19	-	-	+15	-	+10
Den militära säkerheten	+10	+7	+0	+6	+6	+11	+6	-	-	-	+14	-	+16	-	+12	-	-
Möjligheten att påverka i EU	+11	+6	+9	+4	+4	+9	-	-	-	-	+19	-	+27	+22	-	+3	+5
Jämställdheten	-9	-8	-3	-5	-7	-6	-	-	-	-	+5	+1	-1	-	+1	-	-1
Sysselsättningen	-19	-15	-2	+7	-3	-4	-6	-	-21	-8	+14	+5	-3	-2	-2	-5	-4
Alkoholpolitiken	-	-	-	-	-	-	-	-	-16	-10	-11	-10	-	-	-4	-8	-
Prisnivån på livsmedel	+10	+16	+15	+12	+1	-8	-2	-	+25	+21	+6	-16	-	-6	-	-	-
Ekonomi	-20	-19	-8	-4	-15	-16	-9	-	-14	-3	+4	-4	-4	+4	-16	-17	-8
Sociala tryggheten	-28	-19	-16	-19	-15	-15	-	-	-	-	-9	-13	-9	-12	-13	-9	-10
Jordbruket	-9	-26	-32	-29	-19	-8	-4	-	-17	-10	-	+2	-8	-	-9	-	-11
Personliga integriteten på Internet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-14	-	-	-15
Invandrare och flyktingar**	-	-	-9	-12	-18	-22	-	-	-22	-18	-16	-18	-12	-16	-15	-18	-22
Den nationella självständigheten	-49	-48	-46	-49	-44	-41	-	-	-	-	-37	-	-	-39	-	-31	-

Kommentar: Samtliga personer som har besvarat intervjufrågorna (ca 1 520-1 700 genom åren) ingår i procentbasen. Bedömningsbalansen 1997-2011 anger andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss förbättring minus andelen som anser att EU-medlemskapet har inneburit stor eller viss försämring inom respektive område. Bedömningsbalansen kan variera mellan +100 (alla anser att det blivit bättre/positivt) och -100 (alla anser att det blivit sämre/negativt). År 2012 och 2013 visar bedömningsbalansen andelen positiva bedömningar minus andelen negativa bedömningar (se tabell 2). År 1997 innehöll enkätfrågan inget explicit ingen uppfattning-alternativ. * Företagens konkurrensmöjligheter 1997-2002. ** Invandringen 2012 och 2013.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1997-2013.

Studien 2013 resulterar i ett övervägande godkänt betyg för EU inom fyra samhällsområden. Här har fler svarande bedömt att medlemskapet är positivt för Sverige än negativt. Bedömningsbalansen blir positiv (+). Resterande sju områden får en övervägande negativ bedömning; fler negativa svar än positiva – bedömningsbalansen blir negativ (-).

De områden som i huvudsak får positiva bedömningar 2013 är Brottsbekämpningen (+15), Miljön (+12), Företagens villkor (+10) och Möjligheten att påverka i EU (+5). Bland de sju områden där svarspersonerna uppfattar mer negativa än positiva konsekvenser för Sverige är det två som får nästan lika många plus som minus, tre som får en något tydligare negativ övervikt och två med en mycket klar negativ balans. De områden där det negativa överväger men inte mycket är Jämställdhet (-1) och Sysselsättning (-4). Något mer lutar det negativt för Ekonomin (-8), den Sociala Tryggheten (-10) och Jordbruket (-11). Mest negativ bedömningsbalans återfinns vi för den Personliga integriteten på nätet (-15) och inte minst för Invandringen (-22).

Dock, det mest intressanta är inte inom vilka samhällsområden som EU-medlemskapets inverkan på Sverige uppfattas som positivt eller negativt. Det mest väsentliga är istället hur bedömningarna har förändrats – särskilt inom vilka områden som effekterna av EU-medlemskapet bedöms mer positivt 2013 jämfört med 2012. I tabell 3 återfinns bedömningsbalanserna för de olika områdena ända tillbaka till 1997. Här kan vi detalj granska vad som hände inom våra sju jämförbara områden mellan 2012 och 2013.

Det visar sig att fyra samhällsområden får en mer EU-positiv bedömning 2013 jämfört med 2012. Övriga tre uppvisar en förstärkt negativ bedömning. De fyra samhällsområden där svenska folket mer 2013 än 2012 tycker att EU-konsekvenserna är positiva (eller mindre negativ) för Sverige är Sysselsättningen (från en bedömningsbalans på -5 till -4=netto +1), Möjligheten att påverka i EU (+2), Miljön (+6) och allra tydligast Ekonomin (+9). Vår hypotes går alltså hem. Sysselsättningen men främst Ekonomin uppfattas 2013 mindre än 2012 som påverkade negativt av det svenska medlemskapet i EU.

Den krisbild som vunnit fotfäste bland svenskar 2012 jämfört med åren innan den ekonomiska krisen kan uttryckas sålunda: EU/euron har bidragit till den ekonomiska krisen som drabbat Sverige samtidigt som vi fått minskande möjligheter att påverka inom unionen. Men dessa verklighetsuppfattningar var mer dominerande 2012 än 2013. EU ses idag i ett något mindre negativt sken. Och det gäller speciellt Ekonomin.

Hypotesen att det är de något mindre negativa ekonomibedömningarna som är huvudorsaken bakom det svagt ökande opinionsstödet för EU får ytterligare uppbackning när vi kan konstatera att värderingarna av hur medlemskapet i EU influerar ekonomin är de som allra mest tydligt hänger samman med människors åsikter om Sveriges EU-medlemskap. Ju mer medlemskapet uppfattas skada eko-

nomin desto mindre stöd för EU. Och omvänt, ju mer medlemskapet bedöms vara positivt för svensk ekonomi desto kraftigare stöd för unionen.

Åsiktskorrelationen mellan de bedömda ekonomikonsekvenserna och åsikten om det svenska EU-medlemskapet är +.66 (r) i SOM-undersökningen 2013. Klart starkare än övriga samband där korrelationerna för Möjlighet att påverka EU (+.57) och Sysselsättningen (+.56) kommer närmast. Svagast koppling till människors EU-åsikt har integritetsbedömningarna (+.33), men också bedömningarna när det gäller Jordbruk (+.35) och Jämställdhet (+.36).

Mönstret i resultaten är inte nytt. Vi har sett det sedan länge. Det är ekonomibedömningarna som är mest påtagligt kopplade till vad svenska folket har för åsikter om EU. Bedöms EU:s inverkan på ekonomin lite mindre negativt, tycker vi bättre om EU. Och så var läget 2013. Åren 2011 och 2012 var bedömningarna av EU:s ekonomiinverkan klart mer negativa. Och då tyckte vi sämre om EU. Bakom opinionssvängningarna kan vi skymta *Homo economicus* och ett lätt opportunistiskt egenintresse.

Ständigt denna ekonomi

En gammal sanning kan återigen slås fast – svenska folkets åsikter om Europeiska unionen är starkt influerade av ekonomiska omständigheter. En avgörande faktor är hur EU-medlemskapet bedöms påverka svensk ekonomi och sysselsättning. Uppfattar man att ekonomin gynnas av medlemskapet blir EU mer populärt. Ser man tvärtom att svensk ekonomi drabbas negativt tappar EU i uppskattning. Går det bra vill vi ha mer att göra med EU. Går det dåligt vill vi ha mindre. För eller mot EU – och idag speciellt för eller mot euron – är för många svenskar ett ställningstagande grundat i vad som är bäst för ekonomin, den egna likväl som Sveriges.

Under 2013 fortsätter inte opinionsstödet för EU att minska. Istället kan vi på alla mätindikatorer se en viss återhämtning. Stödet ökar igen med några få procentenheter, inte tillbaka till läget före den ekonomiska krisen drabbade Europa 2010, men dock en svag uppgång. Och precis som när EU-opinionen föll åren 2011 och 2012 är den lilla uppgången 2013 främst förknippad med svenska folkets ekonomiska bedömningar. Huvudorsaken till opinionsfallet 2011-2012 var att en allt större andel svenskar placerade en del av skulden för ekonomins problem på EU och EU-medlemskapet. År 2013 uppfattar fortfarande fler svenskar EU-medlemskapet som något negativt för ekonomin, men i mindre grad än tidigare. EU får en något mindre del av skulden för de ekonomiska svårigheterna. Och då ökar opinionsstödet för unionen från den tidigare låga krisinfluerade nivån; inte mycket, men dock uppåt vänder stödet.

Inget nytt under solen alltså. När det gäller EU-opinionen – ständigt denna ekonomi. Går det bra gillar vi EU mer. Går det dåligt gillar vi EU mindre. Så enkelt är det.

Noter

- ¹ Statistiska centralbyråns Partisympatiundersökning mäter EU- och euroopinionen två gånger per år. I studien hösten 2013 ökar andelen för EU-medlemskap jämfört med undersökningen hösten 2012 från 44,6 procent till 45,4 procent, en uppgång med +0,8 procentenheter. Samma tendens alltså som i SOM-studierna och i Eurobarometern. Även när det gäller inställningen till euron visar SCB/PSU, liksom SOM-mätningen, en uppgång i stödet för euron – från 9,6 procent hösten 2012 till 12,6 procent hösten 2013, en ökning med +3,0 procentenheter (SCB/PSU november 2013).
- ² Frågan om Turkiets medlemskap i EU har en lägre korrelation med den allmänna frågan om en positiv eller negativ inställning till EU. Korrelationen 2013 är +,22. Turkietsfrågan är alltså inte starkt kopplad till EU-dimensionen. Den mycket negativa opinionen mot Turkiets medlemskap påverkas uppenbarligen även av andra faktorer än EU-relaterade omständigheter. SOM:s resultat de tre år frågan funnits med är följande: ”Turkiet bör ges medlemskap i EU” 2006/2010/2013: andel bra förslag 12/13/11 procent; andel dåligt förslag 49/47/48 procent och varken eller 39/40/41 procent. En mycket stabil opinion med en klar övervikt för att ett turkiskt medlemskap i EU är ett dåligt förslag.
- ³ Pew-studien visar att stödet för euron fortfarande är starkt i euroländerna. I mätningen 2013 är andelen som vill behålla euron cirka 65 procent i Italien, Spanien, Tyskland, Grekland och Frankrike. Jämfört med 2012 har stödet för euron ökat något i Italien och Spanien medan den minskat något i Grekland och Frankrike. Men huvudresultatet i Pew:s rapport är: ”Clearly, the euro crises is not yet a crises of the euro.”

Litteratur

- Ekman, Joakim och Linde, Jonas (2010). Den motvillige europén. I Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (red) *Väljarbeteende i Europaval*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Eurobarometer 80, First Results* (2013). Bryssel: Europeiska kommissionen.
- Gilljam, Mikael och Holmberg, Sören m.fl. (1996). *Ett knappt ja till EU. Väljarna och folkomröstningen 1994*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören (2011). EU-kramare: Vilka är dom? I Alvstam, Claes m.fl. *I Europamissionens tjänst*. Göteborg: Cergu, Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören (2013). Ett fall för EU. I Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik och Bergström, Annika (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Kohut, Andrew et al. (2013). *The New Sick Man of Europe: the European Union*. Pew Research Center.

- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (red) (2004). *Kampen om euron*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (red) (2010). *Väljarbeteende i Europaval*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (2013). *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Partisymptiundersökningen (PSU)* (November 2013). Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Vernersdotter, Frida (2013). En svensk EU-trappa. I Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik och Bergström; Annika (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.